

Mi is az a „Zöldkereszt”?

Ismét a hazai közegészségügy történetével folytatjuk sorozatunkat. Az első világháború utáni gazdasági helyzet, a szegénység, a polgári lakosság helyzete és egészségi állapota a népegészségügyre irányította a figyelmet és kikövetelte a javítás szükségességét. A háború miatt új fejlesztéseket nem lehetett még tervezni sem, az addigiak vagy tönkrementek, vagy félbe maradtak.

Az 1920-as években indul újra fejlődésnek, a közegészségügyi munka, ami jelentős eredményeket hozott. Ennek a munkának egyik főszereplője dr. Johan Béla.

Johan Béla 1889-ben született Pécsen, ahol édesapja tisztii főorvos volt. Középiskolai tanulmányai után 1907-ben a Budapesti Tudományegyetem orvosi karára iratkozott be. 1909-től az I. számú anatómiai intézet demonstrátora, majd gyakornoka volt. Általános orvosi oklevelét 1912-ben szerezte meg és az I. számú kórbonctani intézet díjtalan gyakornoka lett. 1913-tól díjas gyakornokként, 1914-től tanársegédként, 1924-től adjunktusként dolgozott az intézetben, egyidejűleg 1919-től a Szent István Kórház kórbonctani osztályának vezető főorvosaként is tevékenykedett. Ezzel párhuzamosan 1919-től a kórszövettan magántanáráként, 1927-től címzetes nyilvános rendkívüli tanárként oktatott az egyetem orvoskarán.

1922–1923-ban a Rockefeller-alapítvány ösztöndíjával az Amerikai Egyesült Államok közegészségügyi hálózatáról szerzett tapasztalatokat. Ezt követően, 1923–1925 között a nyugat-európai államok oltóanyag-termelésének szervezeti kereteit, valamint a közegészségügy szolgálatába állított laboratóriumi kutatások szervezési kérdéseit tanulmányozta. Az 1920-as évek közepétől egyre aktívabban vett részt az országos közegészségügyi hálózat kiépítésében, s 1925-től 1935-ig az általa szervezett Országos Közegészségügyi Intézet első igazgatója volt.

A magyar királyi Országos Közegészségügyi Intézet felállításáról szóló 1925. évi XXXI. törvénycikk elfogadásával a magyar közegészségügy új szakasza kezdődött el. A Rockefeller Alapítvány hatékony közreműködésével még abban az évben megkezdődött az Intézet építése és a mai un. „B” épületben már 1927. június 1-én megkezdte működését (az 1998-ban hatályba lépett kormányrendelet két jogutód létrehozásával szüntette meg az intézetet. A jogutódok: Országos Epidemiológia Központ és az Országos Környezetegészségügyi Intézet). Az Intézet első igazgatója Johan Béla, a két világháború közötti korszak hazai közegészségügyének legkiemelkedőbb szakmai egyénisége és irányítója volt.

1935 júliusától 1944 októberéig – a nyilas hatalomátvételig – a belügyminisztérium közegészségügyi kérdésekért felelős szakállamtitkára volt, 1942-től magyar királyi titkos tanácsosi rangban. Ezzel párhuzamosan, 1934-től 1943-ig a Népszövetség állandó egészségügyi bizottságának tagjaként is tevékenykedett.

A második világháború után belefogott az állami humánoltóanyag-termelés újjászervezésébe, de közéleti, államtitkári múltja miatt csakhamar politikai támadások érték és ellehetetlenítették közegészségügy-szervezői munkáját. 1945-től 1948-ig a Phylaxia Oltóanyagtermelő Vállalatnál ipari mikrobiológiai kutatásokkal foglalkozott. 1949-ben az Államvédelmi Hatóság szabotázs és a nyugati hatalmakkal való összejátszás koholt vádjával letartóztatta, s három hónapon keresztül a kistarcsai internálótáborban tartották fogva.

Végül külföldi tudományos kapcsolatait mozgósítva sikerült elérni kiszabadulását. 1950-tól 1955-ig a Chinoin Gyógyszeripari Kutatóintézetében az antibiotikumokat előállító gyógyszervegyészeti kutatólaboratórium megszervezője és vezetője volt. 1957–1958-ban ismét a Phylaxia munkatársaként dolgozott, annak fermentációs osztályát irányította. 1962-től 1980-ig – kilencvenéves koráig – a Kőbányai Gyógyszerárúgyárban a B₁₂-vitamin termelésével és takarmányozási célokra való előállításával foglalkozott.

Életművéből ki kell emelni a Zöldkeresztes Egészségvédelmi Szolgálat (1927) megszervezését és munkájának beindítását. A XX. század harmincas éveiben a közegészségügyi munka megszervezése nem kis feladatot jelentett az elmaradott térségekben. Gyakran a higiénia hiánya már önmagában járványokat robbantott ki. Az 1932-ben megalakult Zöldkeresztes Egészségvédelmi Szolgálat segítségével dr. Johan Béla nagyon sokat tett azért, hogy fejlődjenek az emberek higiénés szokásai.

A szolgálat a Rockefeller Alapítványhoz és Johan Béla nevéhez fűződik, aki kidolgozta a falusi egészségvédelmi munka koncepcióját és gyakorlati megvalósítását. Utalva a nemzetközi környezetvédő zöld mozgalmakra, „Zöldkereszt” Egészségvédelmi Szolgálatnak nevezte el. A szolgálat védőnői 1930-tól olyan képzésben részesültek, mely kettős képesítést adott: ápolónői és védőnői oklevelet. Ennek az volt a célja, hogy az otthoni gondozás során az ápolással kapcsolatos problémák megoldására is felkészítse a védőnőket. Itt egyértelműen és összefüggésében fogalmazták meg e két hivatás különbözőségét és kapcsolódását:

„Az ápolónői és az egészségügyi védőnői hivatásban igen sok a rokon vonás, csupán a feladatuk és a működési területük különbözik egymástól... Az ápolónő a gyógyító munkában vesz részt, a védőnő ezzel szemben a bajmegelőzés szolgálatába szegődött”.

Az Egészség Évtizedének

Johan Béla

Nemzeti Programja

Zöldkeresztes védőnő
jelvénye

Egészségügyi koncepciója helyesnek és időtállóan bizonyult. Életét hazája nehéz körülményei között szentelte a nép egészsége védelmének. 1989-ben születésének 100. évfordulóján a Magyar Tudományos Akadémia visszaállította akadémiai tagságát. Magyarország átfogó nemzeti egészségügyi programja Johan Béla nevét viseli.

A Magyarországért Alapítvány kurátorai a beérkezett állampolgári ajánlásokat figyelembe véve kinyilvánították, hogy Johan Bélának a magyar közegészségügy megszervezéséért végzett kiemelkedő tevékenysége a Magyar Örökség részét képezi. Johann Béla nevét a Magyar Örökség díjazottainak Aranykönyve őrzi.

Dr. Major Magda

Dr. Major Tamás

Virányos Klinika